Gemeente Amsterdam

Beschrijving van 10.2.e
Datum: 4 juli 2019
Auteur: 10.2.e
Bezoekdatum: 1 oktober 2013

Opmerking
Deze beschrijving is door Monumenten en Archeologie gemaakt in het kader van het wijzigen van het interieur. Het pand is in 2013 bezocht.

Status
Rijksmonument
Objectnummer: 4651
Registeromschrijving: *Huis met klokgevel (XVII B, XIX herbouwd).*

Gebouwtype, bouwgeschiedenis in hoofdlijnen en waardering
Gebouwtype en bouwgeschiedenis in hoofdlijnen
Het woonhuis staat op een grondvlak van ongeveer zes bij twaalf meter en is opgebouwd uit een souterrain, een bel-etage, drie verdiepingen en een zolder. De vloer van de eerste verdieping is op verschillende niveaus gelegd, waardoor de zaal zich aan de achterzijde van de eerste verdieping bevindt. Linksachter bevindt zich een uitstek van ruim vier meter diep. Het pand is in een onderwoning (souterrain, bel-etage en eerste verdieping) en bovenwoning (tweede verdieping en zolder) gesplitst. De verdieping van de onderwoning is bereikbaar via een trappenhuis aan de achterzijde. De bovenwoning beschikt over een eigen opgang achter de linker voordeur.

Het pand is vermoedelijk in 1725 gebouwd door meestertimmerman Pieter Dircksz Walraeven. Een groot deel van het casco is nog bewaard gebleven (balklagen en vliering). In de negentiende eeuw kreeg het pand een nieuwe voorgevel, waarbij voor de top laatzeventiende-eeuwse ornamenten werden hergebruikt. In de late negentiende eeuw (of misschien wel vroege twintigste eeuw) werd het uitstek nieuw opgetrokken. Dat daarvoor reeds sprake was van een aanbouw, kan opgemaakt worden uit de kadastrale minuut van 1832. Mogelijk werd tegelijkertijd met het vernieuwen van het uitstek de huidige serre gebouwd. Volgens de eigenaar (in 2013) zijn in de serrevloer kranten uit 1891 aangetroffen. Ook het stucplafond van de achterkamer van de verdieping (verborgen onder een verlaagd plafond) kan uit deze tijd dateren, alhoewel een datering aan het begin van de negentiende eeuw ook tot de mogelijkheden behoort.
In 1931-'32 werd het pand naar plannen van de bouwkundige H. Lam in een kantoor en een bovenwoning gesplitst. Bij deze verbouwing werd de gehele onderpui vernieuwd en werd de oorspronkelijke zolder tot een volwaardige verdieping vertimmerd (de vliering bleef wel behouden).

Waardering
Pand van hoge monumentale waarde vanwege de voorgevel. De rest van het exterieur, de hoofddraagconstructie en de interieurafwerking (met name gang en plafond achterkamer eerste verdieping) hebben een positieve waarde.

Architectonische verschijningsvorm
Exterieur

De drie assen brede voorgevel is opgetrokken uit baksteen (grotendeels in kruisverband) en wordt afgesloten door een klokgevel met een afgeknotte top.
Aan de rechterzijde leidt een steektrapje – dat gemarkeerd wordt door twee hardstenen stoeppalen – naar de souterrainingang. Links van deze ingang bevindt zich een eenvoudig souterrainvenster. Ter plaatse van de linker vensteras voert een verhoogde stoep naar de hoofdingang op bel-etageniveau. De hardstenen stoep wordt afgebakend door gietijzeren stoeppalen. De entreepartij telt twee voordeuren, heeft een groot bovenlicht (met roedeverdeling) en wordt omkaderd door een eenvoudige lijstbetimmering. De profilering van deze lijst zou volgens de ontwerptekening uit 1931-'32 overgenomen moeten worden van de bestaande betimmering. Rechts van de entree zijn twee T-vensters geplaatst. De drie gevelopeningen van de eerste verdieping bevatten soortgelijke vensters. Ter hoogte van de tweede verdieping is in de middelste travee een stolpraam met roedeverdeling aangebracht. Van dit raam is de bovenste horizontale roede verdikt uitgevoerd – als ware het een wisseldorpel – opdat het een eenheid met de flankerende schuifvensters vormt. Onder de hijsbalk is eveneens een stolpvenster met roedeverdeling aangebracht. Het metselwerk van klokgevel wordt door natuurstenen banden met fruitdecoraties afgedekt, de afsluitende top door een rechte sierlijst.

De voorgevel stamt in hoofdvorm vermoedelijk uit de negentiende eeuw; de onderpui kwam bij de verbouwing van 1931-'32 tot stand. Mogelijk werd de façade ergens in de negentiende eeuw van haar oorspronkelijke gevelbekroning ontdaan. Onduidelijk blijft vooralsnog of de huidige natuurstenen afdekstenen met fruitmotieven tot de oorspronkelijke opzet behoorden en hergebruikt zijn of dat deze van elders afkomstig zijn. Dergelijk ornamentiek is voor de periode 1708-1734 enigszins ouderwets.

Interieur
Opmerking vooraf: In het pand bleef het merendeel van de deuren en vensters uit de jaren dertig bewaard. Bovendien is nog op verscheidene plaatsen oud hang- en sluitwerk aanwezig.

Onderwoning
Het *souterrain* bestaat uit bergruimte aan de voorzijde en een logeervertrek aan de achterzijde. In de bergruimte is de zwaar gedimensioneerde, enkelvoudige balklaag in het zicht. Ter plaatse van de voorgevel bleef een oud binnenluik bewaard. Het logeervertrek aan de achterzijde is thans, evenals de ruimte in het uitstek, modern afgewerkt. Wel resteren de oude glasdeuren, die van een schuifluik voorzien zijn.
Op de *bel-etage* bevindt zich aan de linkerzijde een geknikte gang, die om de bovenopgang loopt. De gang is belegd met witmarmeren plavuizen die worden omkaderd door een zwart hardstenen band. Deze vloer is van jonger datum. De muren zijn met een donkerder gekleurde, wit marmeren lambrisering afgewerkt. Aan het einde van de gang leidt een trap uit de jaren dertig met een eenvoudig gesneden trappaal en soortgelijk traphek naar de eerste verdieping.
Aan de rechterzijde van de gang bevindt zich een ruime woonkamer met daarachter een ondiepe serre. Het nu ongedeelde vertrek bestond aanvankelijk uit een voor- en achterkamer. De oude indeling is nog te herkennen aan het niveauverschil in het plafond (de voorkamer is hoger dan de achterkamer) en de aftekening van een suitescheiding in de parketvloer. In de voormalige achterkamer is een historische, geprofileerde (kwartrond) balklaag met stookraveling in het zicht.
In het uitstek is thans de keuken ondergebracht. Deze ruimte is modern afgewerkt; alleen de vensters zijn nog oud.
De *eerste verdieping* volgt in hoofdlijnen de structuur van de bel-etage. Alleen linksachter is de indeling afwijkend: hier zijn een bergruimte, een badkamer en een overloop ondergebracht. In de voorkamer bevindt zich tegen de rechter zijmuur een laatnegentiende-eeuwse schouw van zwart natuursteen – *noir de mazy*. De dekplaat van de mantel wordt ondersteund door twee witmarmeren consoles. Het vertrek staat middels twee glasdeuren met roedeverdeling in verbinding met de lager gelegen, modern afgewerkte achterkamer. Hoewel de achterkamer ogenschijnlijk geen monumentale waarden bevat, gaat boven het verlaagde plafond een ouder stucplafond schuil (zichtbaar vanuit de naastgelegen, modern afgewerkte bergruimte). Dit plafond heeft een omvangrijk middenornament met een waaiermotief en wordt rondom omkaderd door een kooflijst die is voorzien van palmetdecoraties. De

stucornamenten stammen vermoedelijk uit de negentiende eeuw. Ook het rookkanaal is nog aanwezig. In de belendende badkamer bleef een terrazzovloer uit de jaren dertig bewaard.
In het uitstek bevindt zich aan de rechterzijde een schouwbetimmering. Mogelijk werd deze hier bij de verbouwing in de jaren dertig aangebracht. In het vertrek bleven verder de vensters met glas-in-loodbovenlichten en een stucplafond met eenvoudig lijstwerk en een middenornament intact. Dit interieur lijkt uit de jaren dertig te stammen.

Bovenwoning
Zoals vermeld is de bovenwoning bereikbaar middels een afgescheiden opgang, die achter de linker voordeur is gelegen. Het trappenhuis kwam bij de verbouwing in de jaren dertig tot stand en is verder sober afgewerkt. De woonruimte op de *tweede verdieping* (de vroegere zolder) en de *zolder* (de oude vliering) is, op een aantal binnendeuren na, modern afgewerkt. Van de oorspronkelijke kapconstructie resteert thans alleen het bovenste deel, de grenenhouten A-spanten met gordingen. Deze spanten zijn op vurenhouten kapbalken gezet.

Stedenbouwkundige en cultuurhistorische context
Het woonhuis 10.2.e maakt deel uit van het bouwblok dat verder wordt begrensd door de Reguliersgracht, de Noorderstraat en de Noorderdwarsstraat. Dit deel van de stad behoort tot de zogenoemde Vierde Uitleg, waaraan de werkzaamheden begonnen in 1660. Op de kaart van stadslandmeter en ingenieur Jacob Bosch uit 1681 staat het bouwblok nog grotendeels onbebouwd ingetekend.
Het pand 10.2.e is gelegen in park D en werd gebouwd op perceel nummer 6 – de aanduiding ten tijde van de gronduitgifte. Op 14 februari 1688 verkocht de toenmalige grondeigenaar Jacob Segers, 'verver' van beroep, het nog onbebouwde perceel voor een bedrag van *f* 900.-.- aan meester-timmerman Adriaen Cornelis de Seeuw (of Zeeuw). Op 23 april 1693 kwam het stuk grond voor de som van *f* 1024.-.- in handen van Pieter Dircksz Walraeven (of Walraven). Laatstgenoemde was eveneens meester-timmerman van beroep.
Waarschijnlijk heeft Walraeven het onderhavige perceel ergens tussen 1708 en 1734 gebouwd of laten bebouwen. In de oudst bewaard gebleven verpondingskohieren van 1695-1697 en 1703-1708 wordt het desbetreffende perceel immers nog niet aangeslagen, en in de latere kohieren van 1734-1739 wel. Volgens het register *Taxatieën der nieuwe gebouwen* werd Walraven in het jaar 1725 aangeslagen voor een nieuw pand aan de 'prince gracht z.z., bij de reguliers gracht'. Het is aannemelijk te veronderstellen dat deze aanslag betrekking heeft op 10.2.e

Bronnen en literatuur
Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank (KOG-AA-3-02-030; 010094000520; 010003004419)
Stadsarchief Amsterdam, diverse verpondingskohieren en transportaktes
Stadsdeel Centrum, Archief Bouw- en Woningtoezicht